

DEL TEMPS PRESENT
(Selecció de poemes)
Gaspar Jaén i Urban
(1998)

ACTA

Es reunien els homes per a tractar
de la cosa pública: dels danys a la bastida,
de l'atac dels malfactors, de les tribus veïnes
en comerç o en guerra, de l'impost de duana,
de l'abastiment d'aigua, de la festa major.

Mes d'acords i debats, d'obediència i respecte,
de res no en quedava cap senyal o memòria.

Fins que un dia l'escrivà va estendre
el full grogós de pergamí, en blanc encara,
enrotllat curiosament pel sacerdot.

A l'inici de la pàgina primera
d'aquell llibre primer
l'escrivà posà la data
que li havien donat els astrònoms.

Amb atenció parà esment
al que deien els caps de la tribu.
Vacil.lant, començà a escriure l'acta primera
de les reunions del Consell.
I el temps començà a moure's.

LA MAR

Après de Maruja Sempere

En se que tingué cinc anys ben complits,
la portà sa mare a veure la fàbrica
de xarxes d'En Marc Lloret, rere el moll,
la més gran del poble, d'amples naus, llums altes.

La posaren sobre el teler d'enmig,
dempeus, tota tesa, els ulls molt oberts.
Les dones van fer rogle al seu voltant,
somrient, fent festa. Li diuen que cante.

Va cantar la cobla que aprengué de l'àvia
i deia Quién te puso Salvaora,
amb aquella nota d'aguantar difícil.

En se que acabà, entre la gatzara
del port i les dones, el món se li obrí
al davant dels ulls: descobrí el temps

i va començar a tindre records.

ANYS SETANTA

A Pepe Dapena, Titín Soriano,
Antonio Picazo, José A. Lorente,
Angel Zurilla, Javier Muñoz
Tito Llopis, José Vidal

Companys dels anys setanta a l'Institut Politècnic de ciutat de València. Al costat caminàvem de les vies del tren que anava al Grau. Hi havia camps plantats d'hortalisses conreats amb gran cura on generosament creixien les verdures. Camins del Cabanyal, d'Algirós i de Vera.

Hi havia alguns pocs àlbers aïllats vora séquies que eren clavegueram dels barris pròxims i on, en temps de primavera, florien lliris grocs que ens perfumaven l'aire. Examens dels dilluns que cruelment marcaven els nostres díhuit anys. Classes sense finestres. Física àlgebra estàtua.

Vora mar ens reuníem o en pisos perifèrics, d'amagat, quan encara el Dictador vivia. Esprais, banderes, bots als barris de la Mar, els Orriols, Russafa. Crits, pamflets. Elements de composició. Aquell poblat turístic que projectàrem al barranc del Carraixet.

Aleshores Tarzan estiuava a la platja: mar de la Malva-rosa. Estructures, projectes, urbanisme. El trenc d'alba en nits en blanc sotjàvem. Els nostres anys més joves van passar a les aules d'aquella grisa escola d'arquitectura que no ens agradava gens, però que va ser l'única

que vam tenir i férem nostra.

Companys d'aquell
Institut Politècnic dels primers anys setanta
a ciutat de València, dolçament us evoque.

SIX PAST ELEVEN TRAIN

A A. H.

1

Es diumenge a la nit i, com sempre, te'n vas
amb el tren de les onze i sis minuts que ve
des de l'est i travessa la ciutat
per túnels bruts i per ponts soterrats.
Te'n vas i em deixes l'enyor
de l'amable companyia que em dónes,
tendre amic de les hores i els dies que ara passen.
I, a soles, tinc el buit
de la teua presència que em manca,
horabaixes d'hivern i primavera.

Com cada diumenge hem segut plegats al redós de la cuina,
amb un cafè al davant,
forjant llunyans països,
preparant viatges que mai no farem per llunyanes ciutats:
Edimbug, Glasgow, Londres.
¿Vindràs amb mi a València diumenge que ve?
Mirem plànols i llibres, guies d'arquitectura.
Em dius a espai la lletra de les cançons angleses,
i ens envolta un novembre blau, distant, impossible.
Com si el món no fos vell
planegem el viatge i ens fa feliç mirar-nos,
tancar les cortinetes,
que no res guaita l'abraçada que ens fon,
que no ens veja el crepuscle
que va pels terrats d'Elx.

Amb el tren de les onze i sis te'n vas, com sempre;
em cridaràs dijous a les vuit de la tarda
i el diumenge proper tornarem a trobar-nos.
Se'ns escolen així hiverns i primaveres,
la dolcesa de viure tot sentint que t'estimen.

2

I inicie el poema mentre intente ensenyar-me
a estimar-te també.
Mes qui sap si podré
assolir el propòsit, si l'estima s'aprén,
si no naix com una aigua que salvatgement baixa
per vessants i torrents,
pel cervell i pels músculs, per la pell del cos tot.
I m'adorm tot pensant que el diumenge que ve,
com sempre a mitjan tarda, tornarem a ser junts.

Però ja sé des d'ara que romandré una nit
amb la intensa recança de no voler-te prou,
igual com tu m'estimes.
Pensaré com seriem feliços si els alts déus
m'haguessen dat un cor i un riure per a tu,
una gran passió, campestre i riallera,
una alegria folla que pels terrats anàs,
que pujàs les escales,
que pels carrers botàs els bancs, les papereres.

Mes no res és així en els nostres encontres
quotidians, domèstics,
en les hores cansades, lànguides, que ens ocupen.

I em quedaré una nit amb la punyent recança
de no haver-te estimat prou, d'una altra manera,
de no sentir dins meu que el teu cos per a mi
era un doll d'aigua fresca i de foc i alegria,
la destrucció viva que es desprén del desig.
I sabré de bell nou que la vida és injusta
amb els humans que estimen: em sabré injust amb tu.

Ja sé des d'ara que vindrà un diumenge
a la nit i sabrem
amb un plany trist de pena
que ja no és dolç viure tot sabent que m'estimes.
I tornaràs amb llàgrimes a la teua ciutat
amb aquest mateix tren
de les onze i sis minuts de la nit
que passa per la bruta estació de tren
del gris eixample d'Elx.

COMIAT

A Cristòfor Aguado, in memoriam

¿Quin color els ulls del dia en aquell moment d'agost,
quan era arribada l'hora de la darrera partença?
¿Quin paisatge el dels balcons, quin cel blau, quines campanes
en l'instant definitiu de la infinita memòria?

De sobte es van fer feixuc record, relíquies seques
uns dies de joventut, llunyans, quan junts encetàvem
frescor, llibertat, pagans miracles per uns carrers
de flors i encens oberts tot just al tacte i la paraula.

¿Quins camps de tarongers i lilàs t'han portat amb ells?
¿Quins oficis de divendres sant per catedrals d'Europa?
Et deixava a la ciutat d'altres torres, jardins closos,

sens pensar que ja només el dolor i la tenebra
em portarien de tu, del final lent dels teus dies.
Solitaris han restat dragons de por, d'infantesa,

jocs d'altars i processons. Una casa a Picassent
viu l'intens dolor d'uns pares que han de soterrar son fill.

OBRA COMPLETA

Tornes a escriure els versos que vas fer fa ja uns anys.
Tancat a la cambra en un matí lluminós de tardor,
tornes a recórrer contrades d'Itàlia i de Bretanya,
retrobes la mateixa plaça on vas iniciar un poema,
la mar que et mirava des d'un altre vers.

Tornes a ser en les mateixes cambres
d'aquelles mateixes ciutats
il·luminades ara per una altra llum,
pel sol d'uns altres dies.

Invoques arguments i idees,
desigs, presagis, companyies,
uns anys que van ser joves
i es plenaven de l'emoció de viure.

Ordenes poemes i paraules,
hi cerques la situació
i el significat exacte que hi cercaves.
Mires el rostre dels companys que llavors vas estimar,
revises l'emoció, trenques la mètrica,
busques la paraula que millor diga
l'instant que revius per un moment.

Entre tantes coses mortes,
tanta soledat pels anys perduts,
quelcom d'un altre temps,
dolç verí, amic punyal, vis de plata,
et forada el present i la memòria.

FRAGMENT DE DIBUIX

¿Quan quedà acabat, sencer i nou,
aquest dibuix cinccentista, un esborrany a tinta i oli,
procedent del regne de Navarra,
que ara contemples a l'Acadèmia de Sant Carles de València?

¿Quan fou que l'artista traçà
l'eix vertical, la primera línia de la composició,
sobre un paper encara ters, lleugerament rugós?
La Verge Assumpta havia de centrar
la composició i el temple,
el paper rosegat ara i malmés.

Uns mesos abans, el taller del pintor
havia rebut l'encàrrec de fer un llenç
destinat al retaule de l'altar major
del monestir cistercenc de l'Oliva.
L'obra havia de ser adequada
a la magnificència del senyor que feia la comanda
però la mort sorprenqué l'artista
abans d'acabar el treball.

Tanmateix, aquell dia en iniciar l'esbós
la ploma degué lliscar per aquest mateix paper,
llavors recent eixit de la premsa.
Degué deixar un traç negre,
de tinta líquida i fresca,
perfils que acollirien l'aiguada de color gris obscur.
En assecar-se l'encaix, destrament,
amb el pinzell retocaria els volums,
lleugeres taques d'oli
que perferien aquests àngels
sense cap ni cames que contemples ara,
les túniques foradades sobre el cos dels apòstols,
els drapejats de l'Assumpta,
ara senderes de peixets, humitat i arna, petges del temps.

Damunt la ciutat el ventijol mouria suaument,
igual que ara,
el soroll dels brolladors i els arbres del jardí
a què donava la cambra
de l'artista flamenc Roland de Mois,
vingut al país tot acompanyant el duc de Villahermosa
quan aquest retornà dels Països Baixos
juntament amb la cort del rei Felip II d'Espanya.

REMEMBRANÇA

A M. P.

¿Quin record enyores
en meitat de la nit i la pluja,
de la suau música de cambra?
¿Quin cos que vas estimar més que cap altre,
quina presència, quin cor que t'estimava,
quins ulls amb tot el teu món dins d'ells?

Saps ara que només per aquells instants
en la seua companyia
ha pagat la pena viure,
per aquella alegria que habitava,
entre insomnis i dubtes,
el teu temps solitari,
per aquelles nits d'estiu, de desig i d'absència,
resplendents, lluminoses.

ALACANT

Als meus alumnes
a l'Escola Politècnica d'Alacant

Definitivament, un dia no mouràs
més el braç malalt que ara no et deixa dur bé el cotxe.
No sentiràs llavors de cap juny la carícia
sobre el cos d'aquests joves que veus escampats ara
pels jardins i els passeigs de gespa i de llambordes
amb tauler, llapis, goma d'esborrar a les mans:
l'antiga estació de trens de Benalua.

¿Hi haurà cap juny llavors per a ells, dispersats
per un futur que hui és encara d'atzar,
un temps sense memòria? Als bosquets, les xicrandes
deixen caure ses flors de liles i campanes
que cobreixen els cotxes i el terra on hi ha papers
amb esbossats dibuixos, pots de plàstic, ampolles
amb restes de refrescos i d'aigua mineral.

S'inicia el capvespre i el càlid sol ponent
es reflecteix als alts poms de les datileres,
troncs que la brisa gronxa, un cel de colors i ombra.
Inclinats al damunt del tauler de dibuix
passen les hores joves del seu temps, cossos àgils
com la mar i el desig. Visten roba lleugera,
colors vius que s'envolen en l'aire de la tarda.

Per a ells el present no és el pensament,
l'ensomni poderós del temps que et meravella
i enamora. Atents, procuren amb prudència
moure els braços flexibles, mesurar amb traç net
proporció i matèria, representar espais,
acabaments, baranes. El seu temps és encara
ple de presents diversos, futurs incerts i efímers.

Alguns, davant l'error, abandonen l'examen.
Demanen per façanes on fer a l'estiu croquis
i preparar setembre. Fas l'intent d'animar-los
i, agraïts, et somriuen. I obtens, així, el preuat
present del teu temps d'ara. Cauen flors de xicranda.

DE LA CASA DELS PARES

Han quedat ja lluny aquells anys quan van ser joves,
les dècades de la meitat del segle,
ans i després de la teua naixença.

Els mires ara, damnats pels costums
d'una vida de treballs i negocis,
amb pocs plaers i poques paraules,
una vida escassa d'alegries familiars i quotidianes,
sense papers ni llibres de lectura diària.

Definitivament massegats,
com mai tristos, a punt de perdre's
temps enllà, records enllà,
mires aquests ulls que miraven el cel
només per veure si s'hi augurava pluja.

I sents en el seu pas, ja lent, pel temps i per la vida,
en la seua fi propera, inevitable,
la teua pròpia maduresa,
un preludi del teu propi final.

Sents com ha quedat llunyana ja la mort dels avis,
tota la vida que has perdut
i que cabria en un sol pensament.
Sents llunyana la nostàlgia d'un segle que s'acaba,
un món que s'esvaeix a la casa dels pares
sense deixar rastre ni testimoni de vida.

DEL TEMPS PRESENT

¿Quin temps haurà de ser aqueix que esperes,
ja sense més present,
tot ell viscut en camps d'enyor i de memòria?

Temps solitari on fer recompte
de joventuts gastades, penediments, recança,
on barrejar les dades
i les xifres de tants anys,
com qui juga a cartes
amb una baralla ja vella i marcada,
com qui mou els records, peces d'un escac
sobre el tauler buit,
quan ja s'ha acabat la partida
i hom sap ja els resultats.

No tindràs mai aqueix temps sense present,
ja només de records, sense esperança:
fins el darrer moment davant teu s'ha d'agitar
la grandiosa maquinària de la vida,
cels i llunes giraran sobre una pell
que, encara que gastada, esperarà amb deler
la tremolor del sol i la carícia.

Notes bibliogràfiques:

Una primera versió d'«Anys setanta» fou escrita la primavera del 1987 i publicada dins la revista On, núm. 112, Barcelona, 1988, p. 112. També dins «Cambra de mapes: evocació de València», en Josep Vicent Marqués ed., La llum i el caos. Mirades sobre València, València, ed. CLEOP S. A., 1990, 272 p., p. 33-36.

«Sonet del fang cuit» fou publicat en el catàleg de l'exposició titulada Forats de fang, que Arcadi Blasco feu en la sala d'exposicions de Bancaixa, a la ciutat de València el 1992, p. 6.

«Comiat» fou publicat en Diversos autors, Mirades al voltant de Cristòfor, Picassent, Ajuntament, 1992, 116 p., p. 60.

Una primera versió dels poemes del Llibre según fou publicada en la plaquette Del temps present, «Colección Sinera», Málaga, ed. Angel Cafarena, Publicaciones de la Libreria Anticuaria El Guadalhorce, 1992, sense paginació general, D. L. MA 1216-1992.

Premi «Vicent Andrés Estellés», de poesia, de l'Ajuntament de Burjassot, 1997.

Primera edició: Del temps present, «Bromera poesia», Alzira, ed. Bromera, 1998, 52 p., ISBN 84-7660-367-3.

«IX Premi de la crítica» de poesia, Secció del País Valencià de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, 1999.

Revisat: 10-04-2002